

Aneta Maňasová

Řeční filosofové

Není pochyb o tom, že v antickém Řecku se strhla vlna zcela nového myšlení, které v té době nebylo nikomu známo a spousta z děl této éry mělo obrovský vliv na následující myslitele a mnohé myšlenky antických řeckých filosofů zůstávají relevantní dodnes. Filosofie určitě nezačala u Sokrata, ale právě u něj nastává znatelná změna a zcela nové myšlenky. Podíváme se tedy na hlavní přínosy tří největších a nejznámějších filosofů této doby a zároveň tyto věci zanalyzujeme.

Ještě předtím než se začalo filosofovat tak, jako to známe dnes, veškeré jevy se vysvětlovaly pomocí mýtů, a to včetně třeba stvoření světa. Toto bylo ústředním tématem filosofů, kteří zde byli před Sokratem. Snažili se rozluštit záhadu vzniku světa a veškerých jevů okolo. To, s čím přišel Sokrates, bylo zcela něco jiného. Soustředil se spíše na člověka a společnost a byl první, kdo tak učinil. Zde je třeba upozornit, že prohlášení „byl první“ je trochu odvážné, protože si musíme přiznat, že do tak vzdálené historie nevidíme a mohlo se tak stát, že někdo už tak přemýšlel před Sokratem, ale akorát se jeho myšlení nedostalo na povrch, případně upadlo v zapomnění. Zní to sice lehce nepravděpodobně, ale nepopírá to ten fakt, že veškerá naše historie může být zkreslená. Pro obecnost a zjednodušení budeme ale uvažovat, že se věci staly alespoň přibližně tak, jak se historici domnívají a nebudeme dále tyto pochyby zohledňovat.

Na Sokratovi je určitě zajímavé to, že ačkoliv je považován za jednu z nejdůležitějších osobností antického Řecka, tak sám nenapsal žádné dílo. Téměř veškeré informace o něm jsme přebrali od jeho žáků, a to zejména od Platóna, který je taktéž velkým jménem v okruhu filosofů. Platón se svých dílech uplatňuje tzv. Sokratovské dialogy, kde právě formou dialogu a pokládání otázek přichází člověk k poznání. Tato forma psaní je pro nás v současné době dosti nevšední, Platónova díla nejsou žádnými pojednáními ve formě uspořádaných myšlenek autora v souvislém textu. Určitě bychom tak našli napsanou téměř veškerou odbornou literaturu. Platón místo toho uplatnil již zmíněné dialogy, značně jinou strukturu, než na jakou bychom dnes byli zvyklí.

Sokrates vystupuje v mnoha Platónových dílech, často jako hlavní postava, ale i jako postava vedlejší. V různých dílech ale vždy popisuje Sokrata trochu jinak, tedy v jednom díle sdělí nějaký názor, v díle jiném je tento názor lehce pozměněn. Znovu zde do hry vstupuje naše nejistota ohledně historie. I přes všechna díla, ve kterých (byť nutno zmínit někdy fiktivní) Sokrates vystupuje, je pouze výtvar Platónovy hlavy, a tudíž nemůžeme přesně vědět, jaký Sokrates opravdu byl a kolik informací o něm můžeme brát za platné. Důležitým dílem je i Obrana Sokratova, v jež se dozvídáme o Sokratově odsouzení. Zde je situace trochu zamotanější. K vládě se dostali někteří Sokratovi žáci a ti způsobili začátek další fáze Peloponéské války, kde byly Athény poraženy. Po pádu této vlády byl pak Sokrates obviňován, že právě jeho filosofie měla za následek vznik těchto vlád. Následovalo vyšetřování Sokrata pro podezření z bezbožnosti a kažení mládeže. Sokrates s tímto obviněním nesouhlasí, ale nakonec je rozhodnuto pro trest smrti. V dalším dialogu je zachycena situace, kdy za Sokratem přichází Kritón a nabízí Sokratovi, že mu pomůže utéct. Sokrates však odmítá, protože v ten moment by popíral zákony a nebylo by to spravedlivé. Sám si pokládá otázku, zda by dokázal žít takový život, když rozmlouvá o důležitosti zákonů, ale sám by jich nedbal. Pak by určitě i tvrzení o kažení mládeže nabralo své pravdivosti. A to přesně Sokrates nechtěl. Na druhou stranu, z jeho pohledu je zákon nade vším. Pokud by v zákoně bylo obsaženo něco, co by bylo úplně proti zásadám morálního chování, stále je to onen zákon a veškerá skutečná spravedlnost jde stranou. Možná není vždy dobře sklápět hlavu před zákonem.

Nejvýznamnějším dílem Platóna je Ústava. S ústavou, jak ji jako slovo vnímáme dneska, nemá ale nic moc společného. Pro Platóna je charakteristická jeho vize ideálního státu spolu se světem idejí. Před narozením je duše právě ve světě idejí, kde vidí věci tak, jak skutečně jsou. Naším cílem pak v průběhu života je upomenout si na tyto věci a dosáhnout tak poznání a moudrosti. Na této myšlence není moc co kritizovat, to už závisí na tom, jak vnímáme duši člověka a na co věříme či ne. Ovšem v případě Platónova ideálního státu je zde spousta věcí, které můžeme komentovat. Pro naprostou většinu z nás nebude Platónův ideální stát zrovna ideální.

Za zmínku určitě stojí Podobenství o jeskyni. Vězni, kteří celý svůj život vidí jen stíny předmětů, které jsou pokládány před oheň hořící za nimi. Nevidí nic jiného než jen temnou stěnu, jediným zdrojem světla je zmíněný oheň v něm odrazy předmětů. Jednomu vězni se podaří utéct, ale je zpočátku oslepený velkým množstvím světla, na které jeho oči nebyly dosud zvyklé. Po čase se mu zrak spraví a on pak vidí skutečnost. Najednou vnímá tento skutečný svět jako mnohem hodnotnější a opravdovější a vrátí se do jeskyně, aby o tomto mohl povědět ostatním a třeba je taktéž přivést na světlo, tedy k poznání, které zde ono světlo reprezentuje. Po návratu ovšem opět nic nevidí, jelikož jeho oči už nejsou zvyklé na tu tmu a ostatní vězni se proto domnívají, že útěk ven je nebezpečný a říkají, že by zabili každého, kdo by se jen pokusil utéct. Na to, jak je toto dílo staré, tak je stále úplně stejně relevantní a zcela nadčasové. Před poznáním pravdy mnohdy zavíráme oči a radši zůstáváme u toho, co už známe, tedy co považujeme „za své“. Je pro nás i jednodušší zůstat v něčem známém a nezatěžovat se. Přivyknutí na světlo, tedy na nové poznání, může stát nějaké úsilí a pro člověka je téměř vždy bližší se držet již zajetých kolejí. Navíc se zde vyskytuje ten problém, že člověk, který nic jiného nikdy nepoznal, nebude postrádat všechny ty věci venku, i přestože netuší, o co vlastně přichází. Takovému člověku nemůže žádná taková záležitost chybět a mnohdy si to ani nenechá vysvětlit. Je i otázkou, zda to vysvětlit jde. Jak chceme popsat něco, co ten druhý nikdy neviděl? Může si o tom samozřejmě udělat nějaký přibližný obrázek, ale jak již bylo zmíněno, bude mu to připadat zbytečné, jelikož mu bohatě stačí to, co už má, tedy to, jak žije současně. Toto asi není zcela univerzálně uplatnitelné, protože by se určitě našli jedinci, kteří celý svůj život strávili v nějakých podobných podmínkách a náš příběh o poznání venku by je zcela určitě zaujal a chtěli by to zkusit. Je třeba upozornit, že celá tato situace je čistě hypotetická a naschvál lehce nekonkrétní, jelikož zde nejde o nějakou pevně danou konkrétní situaci, nýbrž o představu, myšlenku. Jestliže ale před poznáním a pravdou zavíráme oči už po mnohá staletí, tak je vcelku obdivuhodné, že i tak jsme to jako lidstvo dotáhli poměrně daleko, co se všech možných věd týče. Samozřejmě se zde nemusí jednat jen o vědy, může se jednat i o společnost.

Poslední ze tří autorů je Aristotelés. Ten byl žákem Platóna a zároveň vychovatelem Alexandra Makedonského, což je další významná osobnost, i když už trochu z jiného soudku. Aristotelés položil základní kameny mnoha věd a jeho vliv a přínos byl rozhodně značný. Oproti svým předchůdcům, kteří se věnovali hlavně otázkám člověka a společnosti, se Aristoteles snažil shrnout a uspořádat všechno vědění své doby a položil tak základy astronomie, fyziky, biologie, geologie, politologie, lingvistiky, ekonomie, etnografie a mnohé další. Ze začátku psal Aristotelés, podobně jako jeho předchůdce, dialogy. Posléze ale psal zcela jiným způsobem, a to takovým, který by nám v současnosti přišel bližší. Tedy dalo by se říci, že zatímco předchůdci Aristotela chtěli diskutovat a pomocí vzájemného pokládání otázek se k něčemu dostat, tak Aristotelův projev už byl psán tak, aby se například dal přednášet žákům, obsahuje už nějakou závaznou argumentaci.

Zajímavost u řeckých filosofů se nachází třeba i v politologii, která zde taktéž má kořeny. Dle Aristotela můžeme roztřídit politické systémy na to, zda vládne jednotlivec, nebo skupina, a pak na to, zda vládne pro prospěch svůj, nebo prospěch všech, zjednodušeně řečeno. To zajímavé je umístění demokracie. Ta dle něj spadá do kategorie vládnutí skupiny pro svůj prospěch. Demokracie, neboli vláda lidu, byla totiž v té době brána jako vláda chudých nebo nízko postavených lidí. Tedy nebyla vnímána úplně zcela pozitivně. Což je svým způsobem docela pozoruhodné.

Nelze popřít, že zde máme značný vliv těchto autorů a jejich mnohočetný přínos pro mnohé vědy. Můžeme si i položit otázku, zda jsou opravdu tak klíčovými osobnostmi, protože kdyby nebylo jich, je docela pravděpodobné, že by se objevil někdo jiný, kdo by přišel s něčím podobným. Krom toho spousta z myšlenek těchto autorů je zastaralá a mnohé věci překonané. Na druhou stranu ale položili důležité základní kameny a pro všechny pokračovatele určitě bylo přínosné mít se od čeho takřkajíc odpíchnout a myšlenky prozkoumat, přidat k nim něco svého, nebo je vyvrátit. A o tom to přesně je.

Aneta Maňasová

Počet shlédnutí: 68

From:

<https://www.hks.re/wiki/> - **Hospodářská a kulturní studia (HKS)**

Permanent link:

https://www.hks.re/wiki/zs2023:aneta_manasova

Last update: **29/05/2024 19:41**

